

НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ СВИНАРСТВА В УКРАЇНІ

*М.П.Талавиря, кандидат економічних наук, докторант
Національний аграрний університет*

У статті розглянуто заходи державної підтримки, які передбачають поліпшення ситуації в галузі свинарства, та передовий досвід розвинутих країн світу.

В статье рассмотрены способы государственной поддержки, которые предвидят улучшение ситуации отрасли свиноводства, и передовой опыт развитых стран мира.

Роль держави у регулюванні соціально-економічних і організаційно-технологічних процесів у перехідний період до ринку залишається значно вищою, ніж в умовах діяльності розвинутої ринкової економіки. Це пояснюється тим, що на перехідному етапі в агропромисловому комплексі ще до кінця не сформовано необхідні умови здійснення широкої підприємницької діяльності, не створено інфраструктуру ринкового середовища. Треба зазначити, що процес розв'язання проблеми участі держави у розвитку відтворення суспільного виробництва в умовах переходу до ринку має етапний характер. Адже на початку формування концептуальних підходів щодо напрямів і сутності здійснення аграрної реформи в Україні серед певної частин фахівців економічного й правового профілю з'явилися твердження про найвищу готовність, серед інших галузей народногосподарського комплексу, агропромислового виробництва країни до освоєння ринкових відносин практично без участі державної підтримки. Проте розвиток аграрного виробництва вже на початковій стадії здійснення глибоких соціально-економічних перетворень переконливо довів, що без активної цілеспрямованої участі держави освоєння ринкових відносин стало не тільки безперспективним, а й практично нереальним.

Внаслідок значного диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію і цін на ресурси, що споживаються сільським господарством, відсутності достатніх можливостей для фінансування виробництва, непослідовності в проведенні аграрної політики в країні,

відсутності державного впливу на ціноутворення на ринку сільсько-господарської продукції та необхідної підтримки галузі з боку держави сільськогосподарські підприємства часто не в змозі забезпечити навіть простого процесу відтворення, а більшість із них знаходиться на межі банкрутства. Вивченню питань необхідної державної підтримки приділяли увагу багато вчених-економістів, зокрема: П.І.Гайдуцький, С.М.Кваша, І.І.Лукінов, О.М.Могильний, П.Т.Саблук та інші.

У даній статті ставилось за мету дослідження проблеми державної підтримки розвитку галузі свинарства в Україні, а також досвід інших країн.

Ніяк не може вийти із зтяжної кризи тваринництво, яке за останні вісім років жодного разу не було прибутковим. Найзбитковішим видом діяльності в сільськогосподарських підприємствах є виробництво молока та м'яса в живій масі, рівень рентабельності яких у 1997-2000 роках доходив у середньому по країні до мінус 48% і нижче. Навіть у 2001 році, найбільш сприятливому для тваринництва в ціновому відношенні, збитки від виробництва м'яса великої рогатої худоби становили 21,3 коп. на гривню витрат, а від виробництва м'яса свиней — 7,2 коп. Починаючи з другого півріччя 2002 року, коли відбулося різке зниження цін на молоко та м'ясо в живій масі, ситуація в галузі знову значно погіршилася і продовжує залишатися такою й тепер. Стан справ у тваринництві в 2003-2004 роках ускладнюється великим недобором урожаю зернових культур, дефіцитом кормів і значним ростом цін на фуражне зерно [6].

Через велику збитковість виробництва продукції в Україні невинно зменшується поголів'я тварин, зокрема свиней (таблиця). Дослідження показують, що в 2004 році порівняно з 1990 роком поголів'я свиней скоротилося з 19,4 млн. голів до 6,5 млн. голів, або в 3 рази. При цьому світове виробництво збільшилося на 10,6%. Однією з головних причин цього є те, що галузь не отримує належної державної підтримки, як в інших країнах світу. Так, у Німеччині на кожну свиню виплачується по 19 євро. Тому український товаровиробник не може скласти конкуренцію євро-

пейським сусідам.

Політика реформ в агропромисловому комплексі, яка була спрямована на підтримку дрібнотоварного виробництва і фермерства, не сприяла забезпеченню виробництва необхідної кількості свинини і забезпеченню сировиною м'ясо-переробної галузі. 65% поголів'я, яке знаходиться у селянина на підвір'ї, не задовольняє внутрішній попит по об'ємах і по якості сировини, що ускладнює промислову переробку. Фермери не хочуть займатися відгодівлею тварин тому, що ця сфера дуже затратна і потребує значних капітальних вкладень. А тому їхня доля в загальному обсязі м'ясної сировини становить всього 0,2%.

Таблиця

Поголів'я свиней на кінець року (мільйонів голів)

	Роки				2004р. в % до 1990р.
	1990	2000	2002	2004	
Україна	19,4	7,7	9,2	6,5	33,5
Весь світ	856,6	906,1	943,4	947,8	110,6
Україна до всього світу (%)	2,3	0,8	1	0,7	30,4

У 1991 році нараховувалося 23,6 млн. голів великої рогатої худоби і 19,5 млн. свиней, 95% яких відгодовували на великих механізованих комплексах. При цьому кожний рік забивали 7-7,5 млн. голів, виробляючи 2 млн. тонн м'яса і 750 тонн ковбас. Сьогодні із великих м'ясокомбінатів працює лише половина, тому значно зменшилися об'єми виробництва. В 2004 році вироблено всього 450 тис. тонн промислового м'яса і близько 500 тонн ковбас.

За радянських часів, коли агропромисловий комплекс повністю забезпечували необхідною кількістю фінансових ресурсів, технікою, паливно-мастильними матеріалами, насінням, ми не зуміли вийти на фізіологічну норму споживання м'яса — 80-82 кг на душу населення. Найбільше, чого змогла досягти Україна, — це 72 кг, тоді як по союзу цей показник складав 68 кг. В теперішній час Україна виробляє 32 кг, хоча планували в 2004 році вийти на рівень 41 кг. На відміну від Європейської системи підрахунків ми

враховуємо м'ясо і субпродукти другої категорії, а також жири.

Якщо б свинина вироблялася в необхідній кількості, то це означає що середній статистичний українець може спожити ще півсотні кілограмів яких не вистачає до фізіологічної норми. Але продукти харчування складають майже половину всіх сімейних витрат, тоді як у розвинених країнах близько 10%. При цьому на м'ясні продукти українці витрачають майже половину коштів, які витрачаються на продукти харчування [1].

Необхідно підтримувати вітчизняного товаровиробника, але при цьому потрібно збільшити середній рівень заробітної плати в свинарстві. Людину необхідно забезпечити роботою з таким рівнем заробітної плати, щоб вона мала можливість купити близько 80 кг м'яса на рік. З урахування цієї стратегії розвитку необхідно утримувати на інтенсивній відгодівлі близько 4 млн. голів свиней, які через 6-8 місяців будуть готові для забою.

Тільки при такому розкладі ми отримуємо збалансований ринок м'яса: третя частина — свинина, телятина — 30% і курятина також 30%. Але для цього держава повинна забезпечити близько 70 млрд. грн. капітальних вкладень, що дасть змогу забезпечити високо інтенсивне виробництво за передовими технологіями, випускати продукцію високих стандартів при цьому заощаджуючи ресурси. Для того, щоб вивести продукцію на експорт необхідно створити акредитовані за європейськими стандартом ветеринарні лабораторії, ціна однієї становить близько 10 млн. грн. В Україні створено лише одну центральну лабораторію на кошти проекту технічної допомоги. Без цього інструментарію все наше м'ясо, хоча воно матиме високу якість, за кордон не потрапить [5].

В разі вступу України до Світової організації торгівлі перед країною відкриваються широкі можливості для експорту м'яса, тому що наше м'ясо має неперевершений смак і вироблене із екологічно чистих кормів. Для України найбільш цікавим може бути досвід країн Центральної Європейської ініціативи, де в свинарстві найбільші досягнення мають Австрія, Італія, Македонія, Угорщина. Учасниками Австрійського кластеру свинарства є Віденський Університет, такі компанії як Voest Alpine, Pioneer,

Raiffeisen Bank та інші. Крім фермерського органічного агровиробництва ланками кластеру свинарства є: оптова та роздрібна торгівля, наукові та освітні заклади, ресторанний бізнес, ветеринарні установи та інші [2]. Досить специфічним є розвиток Італійського кластеру свинарства в провінції Парма, де існує спеціальна технологія розведення свиней, їх забій та метод збереження готової продукції — свинячі стегна Parma. Загальне виробництво свинини в Італії у 2002р. досягало 1млн. тонн, з яких 79500 тонн складала продукція кластеру Парма — дуже коштовного свинячого стегна “Parma-Ham”. На експорт пішло лише 17,8% виробництва цього свинячого стегна кластеру Парма (14,4 тис. тонн), за що було отримано більше 600 млн. євро. По цій продукції свинарства Італії не має конкурентів і дуже суворо захищає свої права. В основі роботи кластеру є захист інтересів виробників — фермерів Парми. Згідно із законами Італії мають суворо використовуватись традиційні методи і стандарти свинарства: на забій має іти свиня вагою не менше 160 кг і вирощуватись протягом не менше 9 місяців на певних визначених фермах. За весь період відгодівлі свині мають провести не менше 4 місяців в Північно-Центральній Італії. До раціону кормів входять: кукурудза, ячмінь та інші зернові, і що найважливіше — сир “Парміджано”, що надає свинині високих смакових якостей.

Наведений приклад — це не обов'язковий зразок для наслідування, а лише свідчення великих можливостей кластерів свинарства для виготовлення високоякісної готової продукції, на яку є національний та світовий попит.

Виробники свинини Данії об'єдналися в багатопрофільні кооперативи, які забивають, переробляють і реалізують більше 90% поголів'я. На кооперативній основі функціонують і крупні забійні концерни Danish Crown і Tican. А тому у фермера не виникає ніяких питань, як, куди і за якою ціною збувати вирощену продукцію. В свою чергу кооперативним переробним підприємствам не приходиться витрачати час на пошуки сировини [3].

В Україні також є певні досягнення в галузі свинарства. Це не виродилися племінні породи вітчизняних селекціонерів: велика

біла, миргородська, полтавська м'ясна, червоно-поясна та інші. Навіть зараз, коли галузь є збитковою, вона практично не розгубила арсенал методів, які використовують країни з розвинутим свинарством. 500 і більше племінних заводів і репродукторів розводять більше десятка вітчизняних і добре адаптованих, раніше завезених імпортних порід свиней. Тобто є всі можливості наповнювати комплекси власними племінними ресурсами.

Слід зазначити, що після прийняття "Програми розвитку свинарства України до 2010 року", яка передбачає довести виробництво свинини в забійній вазі до 1,5 млн. тонн і розвиток селекції, необхідна впровадження Закону України "Про загальнодержавну програму селекції в тваринництві до 2010 року". Необхідно забезпечити галузь свинарства кормами. Від їх повноцінності і технології відкорму на 70% залежить продуктивність свиней. Раніше Україна виробляла близько 20 млн. тон кормів, нині лише — 1 млн. тонн кормів [4].

Працюючи на межі збитковості, сільськогосподарське виробництво, і особливо тваринництво, на сучасному етапі розвиватися за рахунок власних ресурсів не в змозі. По-перше, це пов'язано з низькою купівельною спроможністю населення, що практично унеможливорює суттєве підвищення цін на такі найважливіші продукти харчування, як молоко, м'ясо та ін. По-друге, аграрний сектор економіки забезпечений нині основними сільськогосподарськими машинами менше, ніж на 50%, не говорячи про інші засоби виробництва. Для забезпечення виробництва продукції свинарства у живій масі на рівні 1558,6 тис. тонн у 2010 році може відбутися за рахунок: реконструкції старих і нових комплексів з відгодівлею 10-24 тис. голів за рік; залучення вітчизняних і зарубіжних інвесторів; компенсації процентної ставки за користування кредитами за рахунок державного бюджету; підтримки поголів'я свиноматок по 200 грн. у 2006 році на голову і 150 грн. у 2010 році; підтримки виробництва продукції (288 млн.грн. у 2006 році та 220 млн.грн. у 2010 році); підтримки селекції і розведення (по 100 млн.грн. щорічно).

Отже, для розв'язання існуючої проблеми державної підтрим-

ки сільськогосподарського виробництва, збереження тваринницької галузі, зокрема свинарства, в Україні поряд із здійсненням інших заходів, на наш погляд, необхідно: 1) запровадження у повному обсязі бюджетних тваринницьких дотацій, передбачених Законом України “Про державну підтримку сільського господарства України”; 2) надання довгострокових пільгових кредитів; 3) продовження терміну виплати дотацій з податку на додану вартість за продане переробним підприємствам м’ясо в живій вазі; 4) збалансованість співвідношення попиту та пропозиції на ринку м’яса свинини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдуцький П.І. Розвивати нові напрями економічних досліджень // Економіка АПК. – 2000. – №2. – С.28.
2. Кваша С.М., Лука О.Ф. Конкурентоспроможність вітчизняної аграрної продукції в умовах вступу України до СОТ // Економіка України. – 2003. – №10. – С.79-85.
3. Куртц Хенрик. Свиноводство по-датски // Агробизнес. – 2005. – №5. – С.44.
4. Лукінов І.І., Саблук П.Т. Про стратегію трансформації АПК і забезпечення продовольчої безпеки України // Економіка АПК. – 2000. – №8. – С.3-36.
5. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери. – Ужгород: ІВА, 2005. – 400с.
6. Саблук П.Т. Глобальна та національна проблеми в аграрній економіці України // Зб. наук. пр. Луганського нац. аграр. Ун-ту. – Серія: “Економічні науки”. – №34/46. – Луганськ, 2004. – С.10-14.